

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 7/2000 vp**

Hallituksen esitys laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä marraskuuta 1999 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 137/1999 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Riitta-Maija Joutimäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Anna-Riitta Wallin, oikeusministeriö
- professori Mikael Hidén
- professori Raija Huhtanen
- professori Olli Mäenpää
- professori Liisa Nieminen
- professori Martin Scheinin
- professori Kaarlo Tuori
- professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Laki sisältää sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan liittyvät keskeiset oikeudelliset periaatteet. Laki koskee asiakkaan asemaa ja oikeuksia sekä viranomaisen että yksityisen järjestämässä sosiaalihuollossa.

Ehdotetut lait olivat esityksen mukaan tarkoitetut tulemaan voimaan samanaikaisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain kanssa 1.12.1999.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan ehdotuksen salassapitonormit ovat säätämisyjärjestyksen kannalta merkityksellisiä perusoikeudeksi säädetyn tiedonsaantioikeuden rajoituksina. Myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojan suhde asiakirjojen julkisuuteen ja yksilön itsemääräämisoikeuteen on valtiosääntöoikeudellisesti huomionarvoinen seikka. Perustelujen mukaan lakiehdotus ei loukkaa perusoikeuksia. Hallitus on kuitenkin pitänyt suotavana, että asian periaatteellisen merkityksen vuoksi pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto säännöksistä salassa pidettävien tietojen luovut-

tamisesta ja sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta salassa pidettäviin tietoihin rahalaitokselta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ehdotus laiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista on perusoikeuksien näkökulmasta kaksijakoinen. Lakiehdotus osaksi turvaa perustuslain 22 §:n mukaisesti perusoikeuksien toteutumista; esimerkiksi 4 § liittyy usean perusoikeuden toteutumiseen ja 5 luvun säännöksillä luodaan uusia keinoja yksilön oikeuksien turvaamiseksi sosiaalihuollossa. Perusoikeuksien turvaamisvelvollisuuden näkökulmasta on tärkeää, että lakia sovelletaan pääsääntöisesti myös yksityisen järjestämässä sosiaalihuollossa. Tämän osalta valiokunta pitää tärkeänä, että vielä selvitetään hyvän hallinnon takeita varmistavien yleislakien saattamista sovellettavaksi tällaisessa toiminnassa. Lakiehdotukseen sisältyy toisaalta perusoikeuksia rajoittavia säännöksiä, jotka erityisesti yksityiselämän suojan kannalta lisäävät merkittävästi viranomaisen toimivaltaa.

Lakiehdotus ei vaikuta lakiteknisesti viimeisteltyltä kaikin osin. Valiokunta viittaa esimerkiksi 4 §:n 2 momentin, 8 §:n 1 momentin ja 9 §:n 2 momentin säännöksiin, joissa on melkoisesti päällekkäisyyttä, sekä 17 §:n 1 momentin 1 kohdan sanonnan sisäiseen ristiriitaisuuteen. On myös syytä vielä arvioida lakiehdotuksen suhdetta eräisiin yleislakeihin, kuten viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin, oikeudenkäynnin julkisuudesta annettuun lakiin ja henkilötietolakiin.

Yksityiselämän suoja

Lakiehdotuksessa on useita säännöksiä, jotka koskevat oikeutta saada tietoja sosiaalihuollon salassa pidettävästä asiakirjasta (16—18 §) tai sosiaalihuollon viranomaisen oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja (20—22 §). Tällaisia ehdotuksia tulee arvioida perustuslain 10 §:n 1 mo-

mentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta. Tässä säännöksessä turvataan jokaisen yksityiselämä ja edellytetään, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain sääntely antaa mahdollisuuden tavallisella lailla rajoittaa jonkin verran yksityiselämän suojaa ja toteuttaa rajoituksia henkilötietojen suojaan, jos laissa otetaan asianmukaisesti huomioon ne vaatimukset, joita perusoikeuksien rajoittamiseen yleisesti liittyy.

Salassa pidettävien tietojen antaminen

Lakiehdotuksen 16 §:n nojalla salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Ehdotuksessa omaksuttu suostumusperusteisuus poistaa valiokunnan käsityksen mukaan tällaisessa tilanteessa mahdolliset ongelmat perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta.

Lakiehdotuksen 17 §:ssä on kysymys tietojen antamisesta asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi. Sääntely liittyy yksilön oikeuksien turvaamiseen, ja tiedon luovutusperusteet on ehdotuksessa kirjoitettu täsmällisesti. Tietojen luovuttaminen on rajattu pykälän 2 momentissa sosiaalihuollon viranomaisiin, muihin sosiaalihuollosta vastaaviin tahoihin ja muihin viranomaisiin. Valiokunta ei pidä näitä 17 §:n säännöksiä ongelmallisina yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta. On kuitenkin syytä korostaa tarvetta tietojen antamisedellytysten tiukkaan tulkintaan silloin, kun asiakas tai hänen laillinen edustajansa on nimenomaisesti kieltänyt tietojen luovuttamisen.

Saman pykälän 4 momentin mukaan sosiaalihuollon viranomaisen saa antaa tietoja asiakkaan lailliselle edustajalle, muulle henkilölle tai yhteisölle siinä määrin kuin se on välttämätöntä viranomaisen järjestämän sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi tai toteuttamiseksi. Ehdot-

tusta on välttämätöntä täsmentää sen selventämiseksi, että 1 momentin edellytysten tulee täytyä näissäkin tapauksissa. Lisäksi momentin muotoilu tietojen saajista vaikuttaa aivan liian yleiseltä perusteluista ilmenevään tarkoitukseen verrattuna, mistä syystä tätäkin kohtaa on tarkennettava. Valiokunnan mielestä näiden seikkojen huomioon ottaminen on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lakiehdotuksen 18 § sääntelee salassa pidettävien tietojen antamista muissa kuin 16 ja 17 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Pykälän 1 momentti koskee tiedon antamista tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle asiassa, jonka vireillepanoon sosiaaliviranomainen on lain mukaan toimivaltainen tai jonka käsittelyyn sosiaaliviranomaisella on lain mukaan oikeus tai velvollisuus osallistua. Edellytyksenä on, että tiedon antaminen on välttämätöntä lapsen edun taikka erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi. Sosiaalietuuksia käsittelevälle toiselle viranomaiselle tai laitokselle tiedon antaminen on mahdollista etuutta koskevan väärinkäytön selvittämiseksi, jos on perusteltua syytä epäillä väärinkäytöstä.

Tiedon antamisen edellytykset on rajattu 1 momentissa riittävän tarkoin, minkä lisäksi ne ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja ne on kytketty välttämättömyysvaatimukseen tai perustellun epäilyn vaatimukseen. Pykälän 2 ja 3 momentin nojalla tietojen antaminen tulee kysymykseen rikoksen selvittämiseksi, mikä niin ikään on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Sääntely on lisäksi eriytetty rikoksen törkeysasteen perusteella. Ehdotettu 4 momentti koskee viranomaisen omaa toimintaa. Valiokunta katsoo, että 18 § voidaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain 10 §:n 1 momentin estämättä säätää tavallisessa laissa. Erityistä huomiota on vielä syytä kiinnittää sen varmistamiseen, että tietojen luovuttaminen 1 momentin nojalla rajoittuu suhteellisuusperiaatetta noudattaen tilanteisiin, joissa se on todella välttämätöntä.

Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus salassa pidettäviin tietoihin

Lakiehdotuksen 20 § koskee sosiaalihuollon viranomaisen oikeutta saada salassapitosäännösten estämättä tietoja ja selvityksiä muilta viranomaisilta ja vastaavilta sekä rahalaitoksilta. Tietojensaantioikeuden edellytyksenä 1 momentin nojalla on, että tietoja tarvitaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten. Ehdotettu sääntely kytkeytyy valiokunnan mielestä näin ollen tiettyyn vallitsevaan asiakassuhteeseen. Tietojen saamiseksi rahalaitoksilta 2 momentin mukaan vaaditaan kahden lisäedellytyksen täyttymistä: viranomaisen ei saa rittäviä tietoja ja selvityksiä muilta viranomaisilta tai vastaavilta ja on perusteltua syytä epäillä asiakkaalta tai hänen lailliselta edustajaltaan saatujen tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.

Ehdotuksen mukainen sosiaaliviranomaisen tietojensaantioikeus on hyvin laaja ja se ulottuu esimerkiksi kaikkiin valtion ja kunnan viranomaisiin, koulutuksen järjestäjiin, terveyden- ja sairaanhoitoa harjoittaviin yhteisöihin ja toimintayksikköihin sekä terveydenhuollon ammattihenkilöihin. Tietojensaantioikeuteen ei liity merkittäviä asiallisia rajoituksia; se on 1 momentin perussäännöksessä sidottu pelkästään sosiaaliviranomaisen tarpeeseen saada tietoja. Ehdotus on tältä osin oleellisesti väljempi kuin 3 luvun säännökset sosiaalihuollon salassa pidettävien tietojen antamisesta. Sosiaaliviranomaisen tietojensaantioikeus syrjäyttäisi täysin esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvät salassapitointressit.

Näin laaja tietojensaantioikeus on ongelmallinen yksityiselämän suojan kannalta. Sääntelyn ongelmallisuus johtuu merkittävimmin siitä, että sosiaaliviranomaisen tiedonsaanti-intressi syrjäyttää automaattisesti pelkästään viranomaisen omasta toiminnasta johtuvalla tarpeellisuusperusteella muut, mahdollisesti hyvin painavat salassapitointressit. Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotuksen 20 § on tällaisessa summaarisessa väljyydessään vastoin perustuslakia.

Edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä on, että 1 momentissa eritellään tarkemmin, mitä ja ketä koskevia tietoja tietojensaantioikeus koskee, ja että tiedonsaannin kynnyistä korotetaan 1 momentissa sitomalla tietojen saaminen välttämättömyysvaatimukseen tarpeellisuusvaatimuksen asemesta sekä että 1 momenttia täydennetään vielä säännöksiin tietojen luovuttajan oikeudesta kieltäytyä tietojen antamisesta erityisestä syystä.

Lakiehdotuksen 20 §:n 1 momentin täsmentäminen tarkoitettuihin tavoin vaikuttaa rahalaitosten tietojenantovelvollisuutta koskevan 2 momentinkin sisältöä tarkentavasti. Ehdotuksen mukainen tietojenantovelvollisuus merkitsee mahdollisuutta murtaa sosiaalihuollon asiakkaiden pankkisalaisuus. Yleiset säännökset pankkisalaisuudesta ovat luottolaitostoiminnasta annetun lain 94 §:ssä. Sen 2 momentin mukaan salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jolla lain mukaan on oikeus saada kyseisiä tietoja. Tällaisia oikeuksia on lailla säädetty ennen kaikkea rahoitustarkastus- ja veroviranomaisille.

Pankkisalaisuuden piiriin kuuluvat tiedot eivät valiokunnan käsityksen mukaan kosketa yksityiselämän ydinaluetta. Rahalaitosten tietojenantovelvollisuus on, kun otetaan huomioon 1 momentin täsmentämisen välttämättömyydestä edellä esitetty, sidottu täsmällisesti varsin tiukkoihin edellytyksiin. Sääntelyllä on sinänsä hyväksyttävä tarkoitus, koska edellytyksenä on perusteltu syy epäillä asiakkaan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Tältä osin ehdotusta on valiokunnan mielestä kuitenkin syytä täydentää siten, että kysymys on kyseisen asian kannalta jollakin tavoin merkittävistä tai oleellisista tiedoista.

Asiakkaan oikeusturvan takaamiseen tähtää sääntely hänen informoimisestaan, ennen kuin pyyntö tietojen saamisesta esitetään. Yleistä oikeusturvamerkitystä on myös sillä, että sosiaaliviranomainen ja tietojen luovuttaja voivat olla erimielisiä tietojenantovelvollisuuden olemassaolosta, jolloin kysymys voidaan saattaa ratkaistavaksi lainkäyttöteitse.

Merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on myös sillä, että kysymys on tiedoista, joita koskee asiakkaan lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitettu tietojenantovelvollisuus. Valiokunnan käsityksen mukaan 20 §:n 2 momentin mukainen rahalaitosten tietojenantovelvollisuus voidaan säätää tavallisessa laissa.

Lakiehdotuksen 21 § koskee tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla. Ehdotuksen mukaan sosiaaliviranomainen voi asiakkaan suostumuksesta riippumatta saada veroviranomaisten ja Kansaneläkelaitoksen henkilökistereissä olevia salassa pidettäviä henkilötietoja maksun määräämistä ja tietojen tarkistamista varten. Käyttötarkoitukseltaan näin rajattuna ehdotus ei valiokunnan käsityksen mukaan ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen.

Asiakirjasalaisuus

Lakiehdotuksen 14 §:n mukaan salassa pidettäviä ovat sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä. Tältä osin ehdotusta on arvioitava perustuslain 12 §:n 2 momentin tallennejulkisuutta koskevan säännöksen valossa. Siinä säädetään: "Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta." Julkisuusvaatimuksen vastapainona jotkut muut perusoikeudet, ennen muuta yksityiselämän ja henkilötietojen suoja saattavat vaatia sosiaalihuollon asiakastietojen salassapitoa.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt aiempaa samansisältöistä perustuslainsäädännöstä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia säädettäessä (PeVL 43/1998 vp). Valiokunta toistaa tuolloin ilmaisemansa käsityksen, että perustuslain sisältämänä oikeusnormina on voimassa viranomaisten asiakirjojen julkisuus ja että siten tämän oikeuden sisältöä ei ole jätetty perustuslaissa lailla määriteltäväksi. Lainsäätäjän toimivallassa on asettaa pelkästään sellaisia julkisuuden rajoituksia, joita voidaan pitää pe-

rustuslaissa tarkoitetulla tavalla välttämättömiä.

Esityksessä ehdotetun salassapitosäännöksen taustalla ovat vahvat yksityiselämän suojaamiseen liittyvät intressit. Kuten esityksen perusteissa todetaan, jo tieto siitä että henkilö on sosiaalihuollon asiakas, saattaa paljastaa henkilön kannalta arkaluonteisen seikan. Lakiehdotuksen 14 § on pitkälti samansisältöinen yleisen julkisuuslain 24 §:n 25 kohdan kanssa. Perustuslaki-valiokunta ei pitänyt tätä kohtaa ongelmallisena aiemman perustuslain kannalta, kun julkisuuslakia säädettiin. Tätä vastaavasti valiokunta katsoo, että 14 §:n mukainen salassapitosäännös on asianmukainen perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta, kun otetaan huomioon perustuslain 10 §:n 1 momentin säännökset, ja on siksi mahdollista säätää tavallisella lailla.

Ongelmallista kuitenkin on, että lakiehdotuksen 14 § poikkeaa kirjoittamistavaltaan yleisen julkisuuslain 24 §:n 25 kohdasta. Yleislain mukaan nimittäin salassa pidettäviä ovat muun muassa sellaiset viranomaisen asiakirjat, jollei erikseen toisin säädetä, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta ja hänen saamastaan etuudesta tai tukitoimesta tai sosiaalihuollon palvelusta. Esityksessä ehdotettu säännös on sisällöltään yleissäännöstä epätasemmampi, mistä voi johtua käytännössä tulkintaongelmia. Valiokunnan mielestä ehdotetun erillissääntelyn tarvetta on vielä harkittava ja sen sisältöä on joka tapauksessa tarpeen täsmentää.

Alaikäisen asiakkaan asema

Lakiehdotuksen 10 §:ssä ovat erityissäännökset alaikäisen asiakkaan asemasta. Pykälän 1 ja 2 momentti koskevat yleisesti alaikäisen toivomusten ja mielipiteen sekä hänen etunsa huomioon ottamista sosiaalihuollossa. Näiltä osin sääntely liittyy perustuslain 6 §:n 3 momenttiin sekä ihmisoikeussopimusten määräyksiin lapsen itsemääräämisoikeudesta ja lapsen edun merkityksestä. Lakiehdotuksen 10 §:n 3 momentin tarkoituksena on rajoittaa lapsen huoltajan tiedonsaantioikeutta. Pykälän 4 momentti taas

koskee hakemuksen tai ilmoituksen tekemistä edunvalvojan määräämiseksi alaikäiselle.

Lakiehdotuksen 10 §:n 3 momentin mukaan alaikäisellä on oikeus perustellusta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi alaikäisen edun vastaista. Lastensuojelulakiin perustuva tahdonvastainen huostaanotto olisi esityksen perustelujen mukaan yksi säännöksen tyypillinen soveltamistilanne. Ehdotus on merkityksellinen yksityis- ja perhe-elämän suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta (perustuslain 10 §, jonka johdosta ks. HE 309/1993 vp s. 53/I ja PeVL 23/1998 vp, ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla), sillä ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä alaikäisen lapsen tahdonvastainen huostaanotto on katsottu puuttumiseksi ihmisoikeussopimuksen suojaamaan perhe-elämään. Puuttuminen on ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen mukaan kuitenkin luvallista, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä esimerkiksi terveyden tai moraalin suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Ihmisoikeustuomioistuin on kiinnittänyt huomiota huostaanottomenettelyyn, erityisesti sen tasapuolisuuteen. Menettelyn tulee ehkäistä mielivaltaa huostaanottoa koskevassa päätöksenteossa. Menettelyn täytyy varmistaa, että vanhempien näkemykset ja intressit tulevat huostaanotosta päättävän viranomaisen tietoon ja myös otetuiksi riittävästi huomioon ja että vanhemmat voivat turvautua käytettävissä oleviin oikeusturvakeinoihin. Jos vanhemmat eivät ole voineet vaikuttaa päätöksentekoprosessiin kokonaisuutena arvioiden riittävästi, puuttuminen on katsottu ihmisoikeussopimuksen vastaiseksi sillä perusteella, että vaatimus puuttumisen välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa ei täyty.

Tärkeä vanhempien vaikutusmahdollisuuksia huostaanoton yhteydessä turvaava menettelytae on kuuleminen. Sen sisältöön vaikuttaa olennaisena osana ns. asianosaisjulkisuus, oikeus saada tieto niistä asiakirjoista, joilla voi olla tai on voinut olla vaikutusta asian käsittelyyn. Tätä

oikeutta voidaan rajoittaa merkittävästi ja kaavamaisesti lakiehdotuksen 10 §:n 3 momentin nojalla, kuten 11 §:n 1 momentista käy selville. Jos lapsen huoltaja ei saa tietoa huostaanotto-prosessin asiakirjoista, hänen mahdollisuutensa vaikuttaa heikenevät oleellisesti ja menettelyn tapapuolisuus siten vaarantuu. Asia on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen perustuslain 10 §:n lisäksi 21 §:n 2 momentissa säädettyjen hyvän hallinnon takeiden kannalta.

Ehdotus koskettaa myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa säädettyä oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Perusoikeussäännöksen eräänlainen esikuva on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla, jonka piiriin kuuluvana vanhempien ja lasten oikeuksia tai velvollisuuksia koskevana asiana ihmisoikeustuomioistuimien on huostaanottoa pitänyt. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan oikeudenmukainen oikeudenkäynti sisältää muun muassa tasa-arvoisen ja riittävän mahdollisuuden osallistua oikeudenkäyntiin perehtymällä tuomioistuimen ratkaisuun vaikuttaviin asiakirjoihin ja muuhun selvitykseen.

Lakiehdotuksen 10 §:n 3 momentti on vastoin edellä mainittuja perustuslainkohtia siltä osin kuin momenttia sovellettaisiin huostaanotto-asiaan ja muuhun perhe-elämän suojaa nauttivaan asiaan. Ehdotuksen tämä kohta merkitsee yleisen julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohtaan verrattuna selvästi laveampia ja väljempää asianosaisjulkisuuden rajoittamismahdollisuuksia. Lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, jos 10 §:n 3 momentti poistetaan ja asia jätetään julkisuuslain varaan tai jos momentin soveltamisesta erotetaan tarkoitetunlaiset asiat.

Lakiehdotuksen 10 §:n 4 momentti yhdessä siihen kohdistuvan viittauksen kanssa 11 §:n

1 momentissa aiheuttaa sen, että yksin sosiaalihuollon järjestäjän arvio lapsen ja huoltajan välisen eturistiriidan olemassaolosta siirtää vanhemmilta oikeuden edustaa lasta ja katkaisee vanhempien oikeuden saada tietoa lasta koskevasta asiasta. Tämäkin sääntely on herkkä lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen liittyvän yksityis- ja perhe-elämän suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan ei ole perusteita estää vanhempien tietojensaantioikeutta, minkä takia 11 §:n 1 momentin viittaussäännös 10 §:n 4 momenttiin tulee poistaa.

Sosiaaliamies

Esityksessä ehdotetaan, että kunnan on nimettävä sosiaaliamies asiakkaan oikeusturvan edistämistä tarkoittaviin tehtäviin. Valiokunta pitää tällaisen järjestelmän luomista tärkeänä. Sosiaaliamiehen tulee olla asemaltaan tarpeeksi itsenäinen ja riippumaton työnantajaansa nähden. Valiokunta tähdentää, että hallituksen esityksessä mainitun sosiaaliamiesjärjestelmän toimivuuden arvioinnin yhteydessä tulee paneutua sosiaaliamiesten toiminnalliseen puoleettomuuteen.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 10 §:n 3 momentista, 17 §:n 4 momentista ja 20 §:n 1 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 31 päivänä maaliskuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Ville Itälä /kok	Hannes Manninen /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Pekka Nousiainen /kesk
jäs.	Klaus Hellberg /sd	Heli Paasio /sd
	Esko Helle /vas	Osmo Puhakka /kesk
	Jouko Jääskeläinen /skl	Ilkka Taipale /sd
	Paula Kokkonen /kok	vjäs. Lauri Kähkönen /sd
	Jouni Lehtimäki /kok	Veijo Puhjo /vas
	Johannes Leppänen /kesk	Pekka Ravi /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.